

Az aspektus és a lativusi irány összefüggései a magyarban

TAKÁCS EDIT

Anglisztika MA, I. évfolyam

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KUGLER NÓRA, EGYETEMI ADJUNKTUS

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Kutatásomban az aspektus jelenségét és működését funkcionális jelentéstani kiindulópontból vizsgálom elsősorban a magyar nyelv sajátosságait szem előtt tartva. Legfőbb célom az aspektuális és egyéb kategóriák közötti összefüggések feltérképezésével egy új nézőpont bevezetése volt, amely a nyelvi kategóriák közötti interakcióra és átjárhatóságra helyezi a hangsúlyt, nem pedig az egyes kategóriák minél pontosabb elkülönítésére és leírására.

Az aspektust, azaz az ige által reprezentált esemény szemléletét alapvetően meghatározza az ige szemantikai szerkezete, illetve bizonyos szemantikai tartalmak jelentésmátrixban betöltött helyzete. A magyar alapigék többsége önmagában imperfektív (folyamatos) szemléletű eseményt jelenít meg, mivel a figyelem középpontjába a cselekvésre jellemző mozdulatsort állítják. Ha azonban az ige jelentésszerkezetéből valamilyen határpont a diskurzusban kidolgozásra kerül, akkor az nem csak a jellegzetes mozdulatsort, de a cselekvésre jellemző eseménysémát is aktiválja, így az események közötti váltásra, a változásra irányítja a figyelmet és az ige által jelölt cselekvést perfektív (befejezett) szemléletűvé teszi. Az igék azonban különböznek egymástól a változás jelentésmozzanatának a jelentésszerkezetben betöltött centralitása tekintetében, ami meghatározza a különböző igék perfektivitási potenciálját is. A magyarban prototipikus perfektiváló elemeknek az igekötők tekinthetők, melyek lativusi határozószókból alakultak ki és helyviszonyjelentésüket többé-kevésbé még ma is őrzik. Dolgozatomban részletesebben a mozgást kifejező igekötős igékkel foglalkozom, ezek aspektuális ábrázolásának lehetőségeivel és az ezeket ikonikusan kódoló szerkezeti mintázatokkal. A kutatás tanulságaként megállapítható, hogy a külső idő és a belső eseményszerkezet, a mozgásigéknél az aspektus és a lativusi irány egymással szorosan összefüggő kategóriák, melyek együttes interakciója határozza meg az ábrázolt események szemléletét.